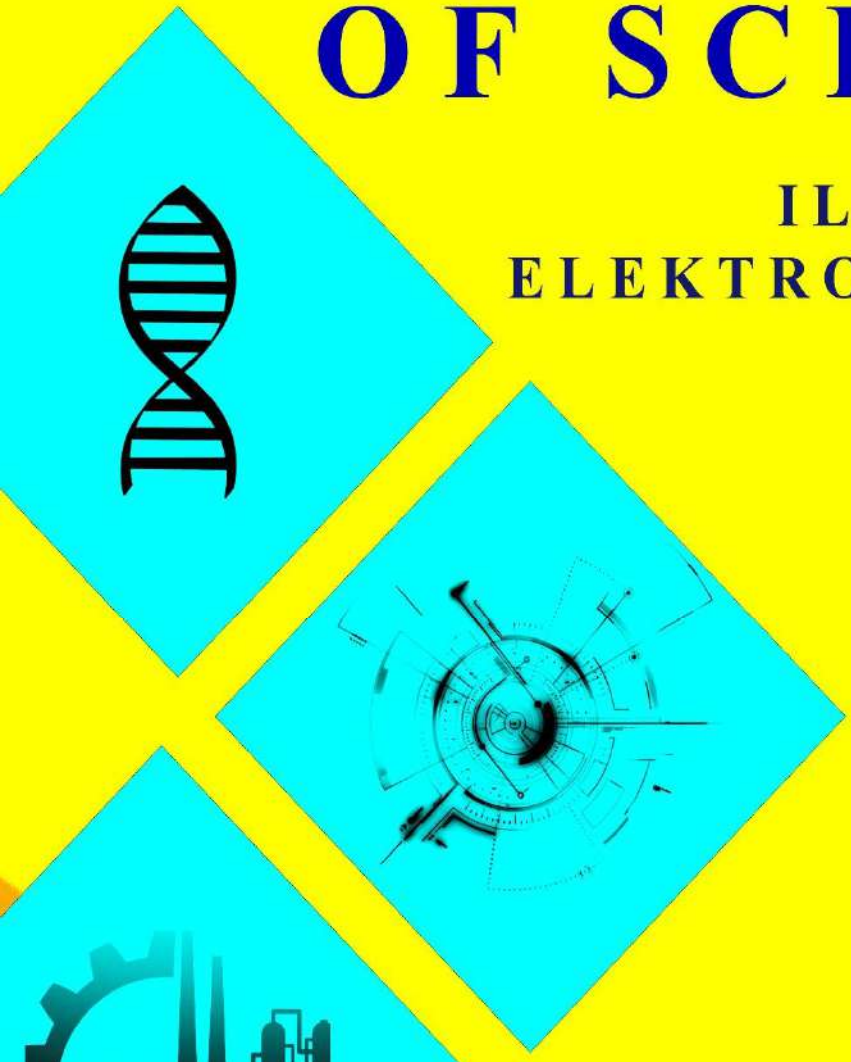
ISNN 3030-3907

DEVELOPMENT OF SCIENCE

ILMIY
ELEKTRON JURNALI

2024/4
VOLUME 1

INSONNING SHAXSIY HIMOYA VOSITALARI, XAVFLI VA ZARARLI ISHLAB CHIQARISH OMILLARI.

Nutfullayeva Lobar Nurillayevna

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti,Dotsent

Muxtarova Zarnigor Nusrat qizi

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti tayanch doktorant

Annotatsiya: *ushbu maqolada shaxsiy himoya vositalarining tasnifi, xavfli va zararli ishlab chiqarish omillari, shaxsiy himoya vositalarining samaradorligini oshirish usullari va ishchilar tomonidan ish joylarida ulardan foydalanish samaradorligini ta'minlash choralari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so’zlar: *shaxsiy himoya vositalari, mehnat xavfsizligi, xatarlar, zararli omillar.*

СРЕДСТВА ИНДИВИДУАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ ЧЕЛОВЕКА, ОПАСНЫЕ И ВРЕДНЫЕ ПРОИЗВОДСТВЕННЫЕ ФАКТОРЫ.

Нутфуллаева Лобар Нуриллаевна

Бухарский Инженерно-Технологический институт, Доцент.

Мухтарова Зарнигор Нусратовна

Бухарский Инженерно-Технологический институт, базовый докторант

Аннотация: *в данной статье рассматриваются классификация средств индивидуальной защиты, опасные и вредные производственные факторы, способы повышения эффективности средств индивидуальной защиты и меры обеспечения эффективности их использования работниками на рабочих местах.*

Ключевые слова: *средства индивидуальной защиты, безопасность труда, риски, вредные факторы.*

PERSONAL PROTECTIVE EQUIPMENT, DANGEROUS AND HARMFUL PRODUCTION FACTORS.

Nutfullayeva Lobar Nurillaevna

Bukhara Institute of Engineering and Technology, Associate Professor

Mukhtarova Zarnigor Nusratovna.

Bukhara Institute of Engineering and Technology, basic doctoral student

Annotation: this article discusses the classification of personal protective equipment, dangerous and harmful production factors, ways to improve the effectiveness of personal protective equipment and measures to ensure the effectiveness of their use by workers in the workplace.

Keywords: personal protective equipment, occupational safety, risks, harmful factors.

Kirish Ishlab chiqarish muhitida inson hayotining xavfsizligi baxtsiz hodisalar, kasalliklar va ishlab chiqarishdagi shikastlanishlar xavfi va paydo bo'lishi bilan bog'liq. Deyarli har qanday ishlab chiqarish jarayoni ishchilarning sog'lig'i uchun ko'proq yoki kamroq xavf bilan bog'liq.

Asosiy qism Shaxsiy himoya vositalari – bu xodim tomonidan zararli va xavfli ishlab chiqarish omillari ta'sirini oldini olish yoki kamaytirish, shuningdek ifloslanishdan himoya qilish uchun ishlatiladigan vositalar. Shaxsiy himoya vositalarining ahamiyati hozirda juda katta. Ular insonga turli vaziyatlarda va ishlab chiqarish sohalarida yordam beradi. Shaxsiy himoya vositalari xavfli va zararli ishlab chiqarish va tabiiy omillarning odamga ta'sirini oldini olish yoki kamaytirish uchun ishlatiladi. Shuning uchun har qanday korxona o'z xodimlarini himoya qilishi, ularga ish kiyimlari va poyabzal bilan ta'minlashi shart. Bundan tashqari, faoliyati shikastlanish yoki kasallik xavfi bilan bog'liq bo'lgan har bir ishchi uchun individual himoya vositalari bo'lishi kerak.

Xavfli va zararli ishlab chiqarish omillarini aniqlash bir qator bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- xavfli va zararli omillarni aniqlash, ularning to'liq nomenklaturasini aniqlash;

- salbiy omillarning insonga ta'sirini baholash, qabul qilinadigan ta'sir darajasini va qabul qilinadigan xavf miqdorini aniqlash;

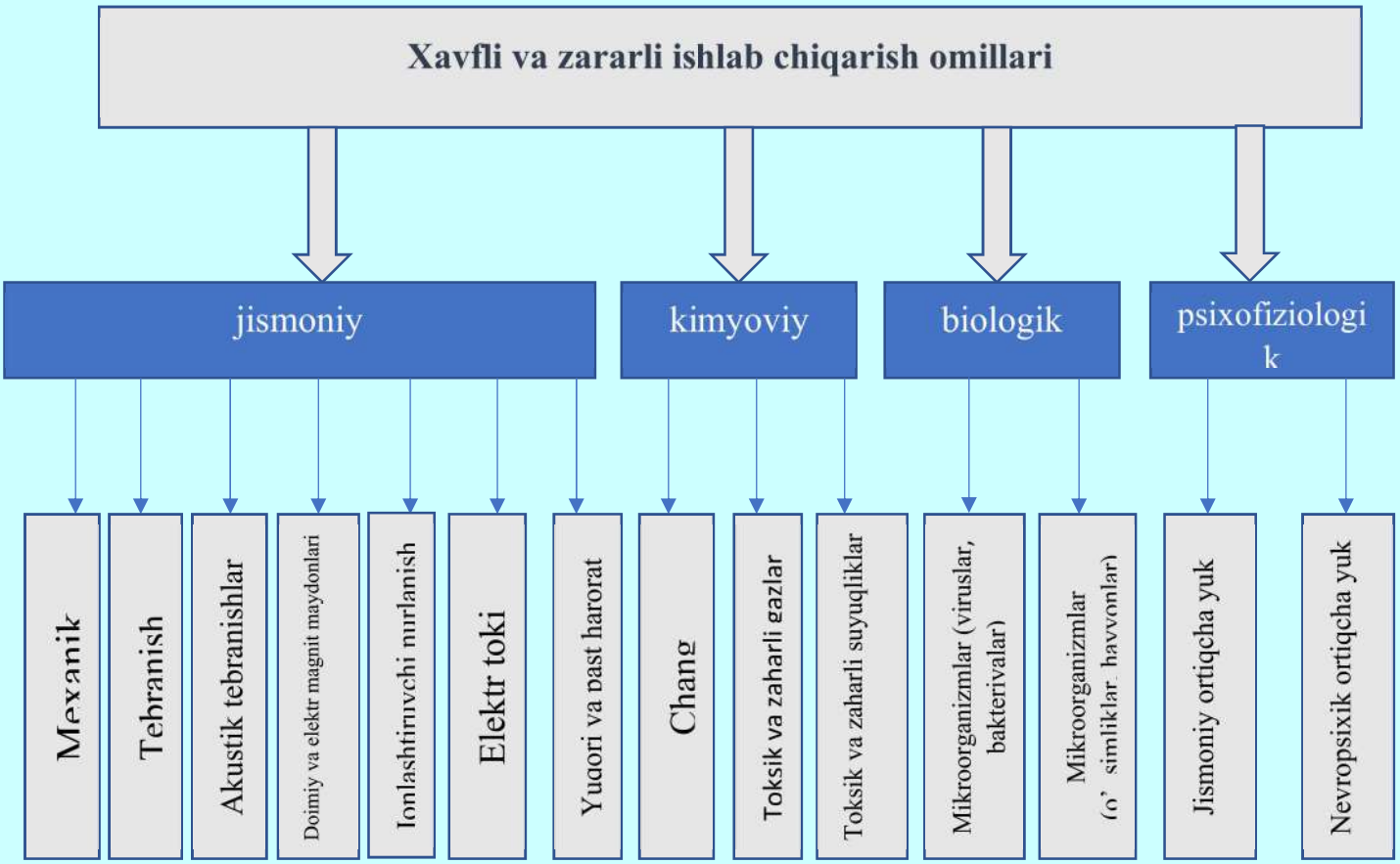
- salbiy omillarning fazoviy - vaqtinchalik va miqdoriy xususiyatlarini aniqlash (hisoblash yoki instrumental);

- xavf sabablarini aniqlash;

- xavf namoyon bo'lishining oqibatlarini baholash.

Xavflarni aniqlashning birinchi bosqichida xavfli va zararli ishlab chiqarish omillarini tasniflash muhim ahamiyatga ega. Odamlarga ta'siri bo'yicha xavfli va zararli ishlab chiqarish omillarini to'rt guruhga bo'linadi (Rasm 1):

- jismoniy;
- kimyoviy;
- biologik;
- psixofiziologik.

1-Rasm - Xavfli va zararli ishlab chiqarish omillari klassifikatsiyasi.

Shaxsiy himoya vositalari maqsadi- konstruktiv xususiyatlari va ishlash prinsipiga qarab farqlanadi.

Shaxsiy himoya vositalarini tanlash va buyurtma qilishda quyidagi terminologiyadan foydalanish kerak(Jadval 1):

Jadval 1.

T/r		Himoya vositalari
1.	Maxsus himoya kiyimlari	paltolar, yarim paltolar, yarim paltolar, kepkalar, yomg'ir paltolari, xalatlar, kostyumlar, kurtkalar, ko'ylaklar, shimlar, shortilar, kombinezonlar, yarim kombinezonlar, ko'ylaklar, sarafanlar, bluzkalar, yubkalar, apronlar, yelkalar
2.	Qo'llarni himoya qilish vositalari	qo'lqoplar, yarim qo'lqoplar
3.	Oyoqlarni himoya qilish vositalari	etiklar, uzun bo'yli etiklar, qisqartirilgan etiklar, yarim etiklar, galoshlar, botlar, shippaklar, tizzalar, oyoq kiyimlari
4.	Ko'z va yuzni himoya qilish vositalari	himoya ko'zoynaklari, yuz qalqonlari
5.	Nafas olish organlarini himoya qilish vositalari	gaz niqoblari, respiratorlar, o'z-o'zini qutqaruvchilar, pnevmatik qulflar, pnevmatik niqoblar, pnevmatik kurtkalar);
6.	Izolyatsiya qiluvchi kostyumlar	pnevmatik kostyumlar, gidroizolyatsiya kostyumlari, skafandrlar

7.	Eshitish vositalarini himoya qilish	shovqinga qarshi dubulg'alar, shovqinga qarshi minigarnituralar
8.	Balandlikdan yiqilishdan himoya qilish vositalari va boshqa himoya vositalari	vositalari (xavfsizlik kamarlari, kabellar, qo'l ushlagichlari, manipulyatorlar, tizza yostiqchalari, tirsak yostiqchalari, yelka yostiqchalari);
9.	Dermatologik himoya vositalari	himoya, terini tozalash vositalari, terining tiklanishiga yordam beradigan reparativ vositalar
10.	Kompleks himoya vositalari	

Ishning xavfsiz bajarilishini ta'minlash, shuningdek o'z xodimlarining sog'lig'ini saqlash uchun ish beruvchi ruxsat etilgan mehnat sharoitlarini saqlash bo'yicha bir qator choralarni bajarishi shart. Buni ishchilarga zararli va (yoki) xavfli ishlab chiqarish omillarining ta'sirini kollektiv himoya vositalaridan foydalanish, shuningdek uskunalar yoki texnologik jarayonning dizaynini o'zgartirish orqali kamaytirish orqali amalga oshirish mumkin.

Samarali shaxsiy himoya vositalari deganda nimani tushunamiz? Birinchidan, bu zararli va (yoki) xavfli ishlab chiqarish omillarining ishchilarga ta'sirini oldini olish va (yoki) kamaytirishni ta'minlaydigan shaxsiy himoya vositalari. Ya'ni, shaxsiy himoya vositalaridan samarali foydalanish deganda, shaxsiy himoya vositalarini to'g'ri tanlash va qo'llash orqali ishchilarga zararli va (yoki) xavfli ishlab chiqarish omillarining ta'sirini oldini olish va (yoki) kamaytirish orqali xodimlarning xavfsizligini ta'minlaydigan sertifikatlangan shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish tushuniladi.

Shaxsiy himoya vositalari samaradorligi asosan ularning himoya xususiyatlari, shuningdek gigiyena, ergonomik, operatsion, estetik kabi bir qator ko'rsatkichlar bilan belgilanadi. Shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish samaradorligi shaxsiy himoya vositalarining samaradorligiga, shaxsiy himoya vositalarini to'g'ri tanlash va qo'llash, parvarish qilish va saqlashga bog'liq. Samarali shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish, qoida tariqasida, maksimal xavfsizlikni ta'minlashi kerak va ulardan foydalanish bilan bog'liq noqulaylik va sog'liqqa zarar minimallashtirilishi kerak. Shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish paytida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan noqulayliklarni bartaraf etish va ishni bajarish uchun normal sharoitlarni yaratishga hissa qo'shish uchun shaxsiy himoya vositalarini ishlab chiqishda optimal himoya darajasidan kelib chiqish kerak.

Jadval 2.

Sohalar	Maxsus kiyim	Bosh kiyim	Ko’zoynak	Qo’lqoplar	Oyoq kiyim
Neft va gaz ishchilari					
Elektr va elektro-montaj ishchilari					
Kon ishchilari					

Payvandchilar					
Sportchilar					
Harbiylar					

Insonning sohalar bo'yicha shaxsiy himoya vositalari.

Shaxsiy himoya vositalari bo'lishi kerak:

- qo'shimcha xavf tug'dirmasdan mavjud xavfga mos kelish;
- ish joylarida mavjud sharoitlarga mos kelish;
- xodimning ergonomik talablari va sog'lig'ini hisobga olish;
- Agar bir nechta xavf mavjud bo'lsa, xodim bir nechta shaxsiy himoya vositalari turlaridan foydalanishi kerak bo'lsa, unda ular mavjud xavf-xatarlarga qarshi mos va samarali bo'lishi kerak.
- Shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish shartlari, xususan, uni kiyish kerak bo'lgan vaqt, xavfning jiddiyligi, xavfning chastotasi, har bir xodimning ish joyining xususiyatlari, shuningdek ushbu shaxsiy himoya vositalarining ish sharoitlari asosida aniqlanishi kerak.
- Shaxsiy foydalanish uchun shaxsiy himoya vositalari ta'minlanishi kerak.
- Agar holatlar shaxsiy himoya vositalarini bir nechta odam kiyishga majbur qilsa, unda bunday foydalanish turli foydalanuvchilarning sog'lig'i va gigiyenasi uchun muammo tug'dirmasligi uchun tegishli choralarni ko'rish kerak. Korxonada har bir shaxsiy himoya vositalari turi to'g'risida kerakli ma'lumotlarni taqdim etish va saqlash kerak.
- Ish beruvchi xodimni ma'lum bir shaxsiy himoya vositalari kiyish uni himoya qiladigan xatarlar to'g'risida xabardor qilishi kerak.
- Ish beruvchi treningni tashkil qilishi kerak va agar kerak bo'lsa, shaxsiy himoya vositalarini kiygan holda namoyish qilishi kerak.
- Shaxsiy himoya vositalari faqat belgilangan maqsadda ishlatilishi kerak, maxsus va istisno holatlar bundan mustasno. U ko'rsatmalarga muvofiq ishlatilishi kerak. Bunday ko'rsatmalar ishchilar uchun tushunarli bo'lishi kerak.

Xulosa. Shaxsiy himoya vositalari tanlashga qo'yiladigan talablar ham muhimdir. Shaxsiy himoya vositalarini tanlashdan oldin, ish beruvchi xodimga foydalanish uchun taqdim qilmoqchi bo'lgan shaxsiy himoya vositalari xavfsizlik va sog'liqni saqlash nuqtai nazaridan shaxsiy himoya vositalarini ishlab chiqish va ishlab chiqarish qoidalari talablariga, shuningdek, shaxsiy himoya vositalarining

muvofiqligi va samaradorligi talablariga javob beradimi yoki yo'qligini baholashi kerak.mavjud xavf-xatarlarga qarshi. Bunday baholash quyidagilarni ta'minlashi kerak:

- boshqa vositalar bilan oldini olish mumkin bo'lmagan xatarlarni tahlil qilish va baholash;
- shaxsiy himoya vositalari xodimni xavf-xatarlardan samarali himoya qilishi uchun ega bo'lishi kerak bo'lgan xususiyatlarni aniqlash, shuningdek, vositaning o'zi yaratishi mumkin bo'lgan xavflarni hisobga olgan holda. Agar ko'rib chiqilayotgan elementlar tarkibida biron bir o'zgarish bo'lsa, baholash qayta ko'rib chiqilishi kerak.

Shaxsiy himoya vositalari turli sohalarda ishchilarning xavfsizligi va sog'lig'ini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ulardan foydalanish kasbiy faoliyat bilan bog'liq xavflarni minimallashtirishga yordam beradi va xavfli omillar ta'sirida shikastlanish va kasalliklarning oldini oladi.

Shaxsiy himoya vositalarining samaradorligi nafaqat ularning sifati va standartlarga mosligi, balki to'g'ri tanlash, xodimlarni o'qitish va himoya vositalarining holatini muntazam nazorat qilishga ham bog'liq. Shuni ma’lum qilish joizki, ish joyidagi xavfsizlik ish beruvchining ham, ishchilarning ham umumiy mas'uliyatidir.

Shaxsiy himoya vositalariga sarmoya kiritish va xavfsiz ish muhitini yaratish nafaqat xodimlarning sog'lig'ini himoya qiladi, balki samaradorlikni oshirishga va jarohatlar va kasalliklarni davolash xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi. Shunday qilib, mehnatni muhofaza qilish me'yorlariga rioya qilish va shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish barqaror rivojlanish va ijtimoiy javobgarlikka intilayotgan barcha tashkilotlar uchun ustuvor vazifa bo'lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Мухтарова З.Н., Нутфуллаева Л.Н. “Классификация и общее назначение спецодежды в разных сферах” Сборник научных трудов” 43 стр. Часть 2, 25-27 марта 2024 г.

2. ГОСТ 12.4.011-89 «Система стандартов безопасности труда (ССБТ). Средства защиты работающих. Общие требования и классификация».

3. Кузьмин П.А., Латышева Д.С. “Средства индивидуальной защиты как эффективное средство минимизации рисков и травматизма работников” международный журнал “Вестник науки” №7 июл 2020 г.

4. В.М. Баландин “ Средства индивидуальной защиты на промышленных предприятиях” Учебное пособие, Владимир 2021.

MUNDARIJA

1	Анализ тепловых и физико-механических свойств полипропилена, модифицированного терефталатом *Karimov Oybek*	3
2	Insonning shaxsiy himoya vositalari, xavfli va zararli ishlab chiqarish omillari. *Nutfullayeva Lobar* *Muxtarova Zarnigor*	8
3	Физико-химические свойства ингибитора коррозии, полученного на основе местного сырья *Temirov Alisher* *To'raqulova Marjona* *Izzatov Diyor*	19
4	Neftni birlamchi qayta ishlash jarayonida sodir bo'ladigan korroziya turlari va kelib chiqish sabablari *Ataullayev Sherzod* *Temirov Alisher* *Bo'ronov Nuriddin*	25
5	Получение и свойства нативных ингибиторов *Temirov Alisher* *To'raqulova Marjona* *Izzatov Diyor*	29
6	The article isaimed at developing organization methods of the pedagogical skills of a teacher of vocational education *Saidova Aziza* *Mirzayeva Sayyora*	35
7	Resurslarni tejash - ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning eng muhim omili *Saidova Aziza* *Mirzayeva Sayyora*	41
8	Neftni birlamchi qayta ishlash jarayonida korroziyani oldini olish uchun qo'llaniladigan ingibitorlar *Ataullayev Sherzod* *Temirov Alisher* *Bo'ronov Nuriddin*	52
9	Paxta tayyorlash korxonalaridagi sx separatorini takomillashtirish	57